

СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Середюк Катерина Володимирівна

аспірантка кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ORCID: 0000-0001-6592-3947

maup_kmo@ukr.net

У статті розглянуто економічний механізм соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних компаній. В умовах ринкової економіки та зростаючої глобалізації бізнесу зростає значення соціальної відповідальності підприємств, зокрема будівельної галузі, яка є важливою складовою економічної та соціальної інфраструктури країни. У статті проаналізовано основні аспекти формування та функціонування економічного механізму, спрямованого на забезпечення соціальних гарантій працівників і суспільства в цілому. Визначено основні складові економічного механізму, до яких віднесено фінансові, правові та організаційні інструменти забезпечення соціальних прав працівників та реалізації соціально відповідальних ініціатив підприємств. Зокрема, автор розглядає, як будівельні компанії можуть впливати на покращення соціально-економічного становища своїх працівників через ефективні механізми корпоративної відповідальності, включаючи забезпечення належних умов праці, соціальних пільг, безпеки та гігієни праці. У дослідженні також звертається увага на інтеграцію соціальних стандартів у бізнес-моделі підприємств, що дозволяє досягти сталого розвитку як підприємств, так і суспільства в цілому. Досліджено роль будівельних підприємств у забезпеченні гідних умов праці, підтримці соціальної стабільності та розвитку людського капіталу. Запропоновано модель економічного механізму соціальних гарантій, яка включає фінансові та нефінансові інструменти забезпечення відповідальності перед працівниками. Крім того, досліджено правові аспекти корпоративної відповідальності, вплив державного регулювання на соціальні гарантії та роль соціального діалогу між підприємствами та державними інституціями. Проаналізовано взаємозв'язок між корпоративною відповідальністю та економічною стійкістю підприємств будівельної галузі, а також вплив соціальних гарантій на підвищення продуктивності праці та покращення репутації компанії. Визначено, що впровадження ефективних механізмів соціальних гарантій не тільки покращує репутацію підприємств, а й сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку. Надано рекомендації щодо вдосконалення економічного механізму соціальних гарантій для підвищення соціальної захищеності працівників та сталого розвитку будівельних підприємств.

Ключові слова: економічний механізм, соціальні гарантії, корпоративна відповідальність, будівельні підприємства, соціальна захищеність, сталий розвиток, продуктивність праці, фінансові інструменти.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.3.2>

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасних умовах будівельні підприємства стикаються з низкою викликів, пов'язаних із необхідністю забезпечення не лише економічної ефективності, але й соціальної відповідальності. Одним із важливих елементів соціальної відповідальності є надання працівникам соціальних гарантій, включно з гідними умовами праці, справедливою оплатою, соціальним і медичним страхуванням, а також забезпеченням безпеки на робочому місці. Однак, недостатність ефективних економічних механізмів для впровадження таких гарантій може призводити до погіршення соціально-економічних умов працівників, зниження продуктивності праці та зростання соціального напруження.

Суттєвим викликом для будівельних підприємств є інтеграція принципів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у свою діяльність таким чином, щоб це не лише відповідало вимогам законодавства, але й сприяло досягненню сталого розвитку підприємства та забезпечувало соціальну стійкість на ринку. Невирішеність цих проблем може мати серйозні наслідки як для працівників будівельних компаній, так і для самого бізнесу в цілому.

Таким чином, постає питання розробки ефективного економічного механізму, який дозволить будівельним підприємствам забезпечувати соціальні гарантії для своїх працівників і одночасно залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням економічних механізмів забезпечення соціальних гарантій та КСВ, зокрема в контексті будівельних підприємств, займалися як українські, так і міжнародні вчені: Інна Ахновська [1], Лідія Антонюк, Дмитро Баюра [2], Сергій Квітка, Наталія Кондратюк, Олена Пономаренко, Говард Боуен [5], Арчі Керролл [6], Майкл Портер, Джон Елкінгтон. Дані науковці досліджують або згадують у своїх роботах аспекти економічних механізмів КСВ та соціальних гарантій, що можуть бути застосовані і до будівельних підприємств.

Формулювання цілей статті. Незважаючи на наявність значної кількості наукових напрацювань та проведені дослідження зарубіжними та українськими вченими актуальним залишається аналіз існуючих економічних механізмів забезпечення соціальних гарантій на будівельних підприємствах, визначення проблем їх впрова-

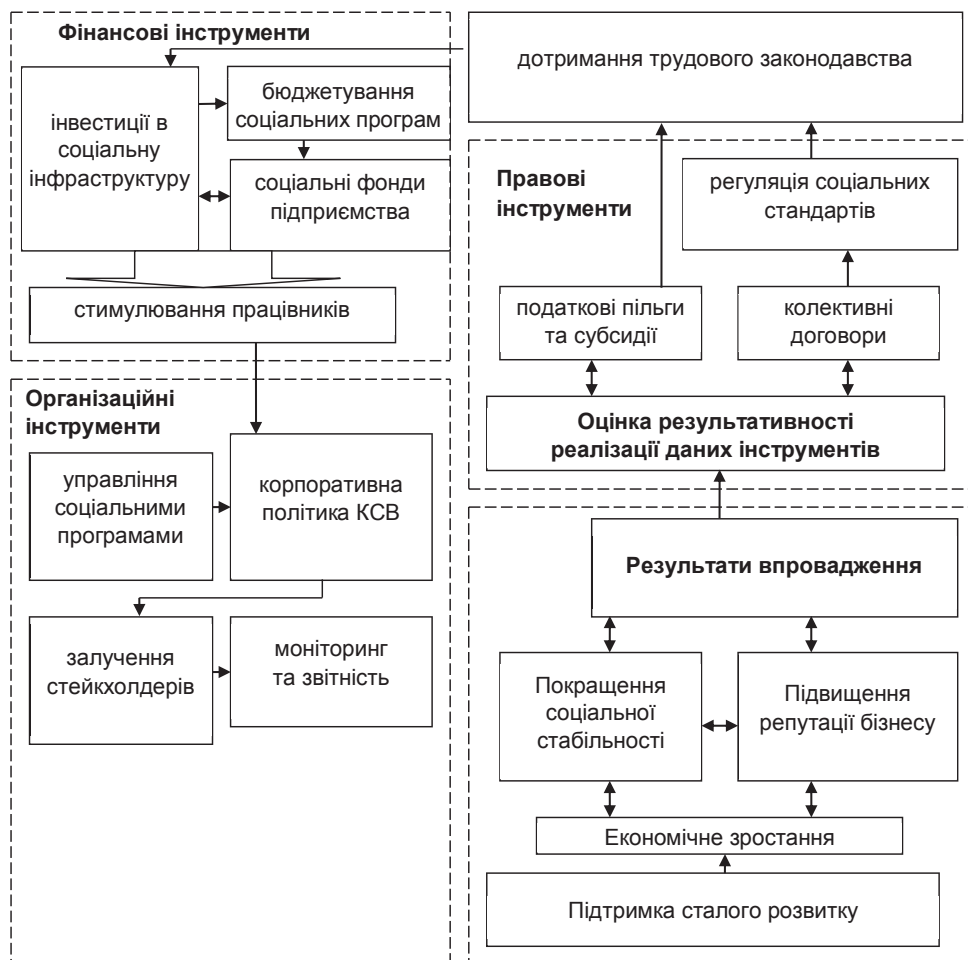
дження, розробка ефективного механізму інтеграції соціальних гарантій у систему корпоративної відповідальності та формулювання рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств через дані механізми.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та для розв'язання поставлених завдань були використані наступні методи наукового дослідження: історико-логічний метод; метод аналізу та синтезу; метод порівняльного аналізу; системно-структурний метод; метод кількісного та якісного порівняння; дедукції та теоретичного узагальнення. Інформаційною базою дослідження даної роботи є праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, інтернет-ресурси та власні спостереження автора.

Результати дослідження. Корпоративна соціальна відповідальність стала популярним соціальним явищем, яке останнім часом привертає дедалі більше уваги дослідників у будівельному секторі. Однак дослідження КСВ саме в цій галузі досі є рідкісними та недостатньо детально проаналізованими, оскільки не охоплюють усю складність будівельної індустрії. КСВ стає дедалі актуальнішою у будівельній галузі, головним чином з двох парадоксальних причин. З одного боку, будівельна галузь за своєю суттю є «безвідповідальною», у зв'язку з чим різні види будівельної діяльності, такі як видобуток, обробка та транспортування сировини, проектування, будівниц-

тво та знесення будівельних виробів, використовують надмірні ресурси та енергію. З іншого боку, будівельна галузь є соціально відповідальною, оскільки вона матеріалізує антропогенне середовище шляхом створення широкого спектру необхідних будівель, промислових заводів та іншої інфраструктури, які сприяють зміцненню здоров'я, економіки, соціальних та культурних аспектах людства. Практика зарубіжних компаній свідчить про те, що вони приділяють більше уваги зовнішнім аспектам соціальної відповідальності у своїй діяльності. Відповідно, основний акцент на поведінці компаній на ринку, розбудові позитивних відносин підприємства з регіональною та місцевою владою, на охороні навколишнього середовища [3, с. 24]. Окреслений підхід є важливим у контексті того факту, що реалізація моделі корпоративної соціальної відповідальності зосереджена на людях і трудових ресурсах через низку незадоволених потреб і прав, а також вплив корпорацій на якість життя [7].

Економічний механізм соціальних гарантій у системі КСВ будівельних підприємств має кілька ключових компонентів, що забезпечують інтеграцію соціальних прав працівників та виконання соціально відповідальних ініціатив підприємств. Основні компоненти цього механізму можна поділити на три групи: фінансові, правові та організаційні інструменти та представити в структурованій моделі наступним чином, рис. 1.

Рисунок 1. Модель механізму соціальних гарантій у системі КСВ

Джерело: сформовано автором

Будівельні підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні гідних умов праці, підтримці соціальної стабільності та розвитку людського капіталу. Це особливо актуально, враховуючи високу трудомісткість будівельної галузі та її вплив на економіку та суспільство.

Щодо забезпечення гідних умов праці, виокремимо наступні складові:

- охорона праці та безпека – будівельні підприємства мають прямий обов'язок забезпечувати безпечні робочі місця, оскільки будівельні роботи часто пов'язані з підвищеним ризиком для здоров'я та життя працівників. Впровадження сучасних технологій, належне навчання персоналу та забезпечення засобами індивідуального захисту є ключовими заходами у цьому напрямку.

- справедлива оплата праці – будівельні компанії повинні дотримуватися стандартів оплати праці, зокрема відповідно до вимог законодавства та соціальних стандартів. Це включає своєчасну виплату зарплати, а також надання премій та бонусів за продуктивність та відповідність нормам безпеки.

- професійний розвиток та навчання – важливим аспектом є забезпечення можливостей для підвищення кваліфікації працівників. Це не тільки сприяє розвитку персоналу, але й підвищує загальну якість будівельних робіт.

Підтримка соціальної стабільності – це важливий елемент в системі соціальних гарантій та корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Вона включає в себе механізми та інструменти, які спрямовані на забезпечення справедливого розподілу ресурсів, рівних можливостей і соціального захисту громадян, що дозволяє знижувати соціальну нерівність та сприяти загальній стабільності в суспільстві.:

- соціальні гарантії – надання медичного страхування, пенсійних виплат, відпусток та інших соціальних гарантій є важливою складовою соціальної стабільності для працівників будівельної галузі. Будівельні підприємства, що впроваджують такі гарантії, сприяють зменшенню соціальних ризиків та конфліктів.

- забезпечення зайнятості – як галузь з високим попитом на робочу силу, будівельні підприємства можуть бути важливим джерелом створення нових робочих місць, що особливо важливо у регіонах із високим рівнем безробіття. Це забезпечує не лише економічну, але й соціальну стабільність;

- корпоративна соціальна відповідальність – багато будівельних підприємств реалізують програми корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), спрямовані на покращення як умов праці, так і загального добробуту місцевих громад. Це включає участь у будівництві інфраструктури, соціальних об'єктів, підтримку благодійних проєктів.

Розвиток людського капіталу є ключовим чинником соціального та економічного прогресу. Він стосується накопичення знань, навичок, здоров'я та інших якостей, які збільшують продуктивність і здатність людини ефективно працювати. Людський капітал є основою конкурентоспроможності як окремих компаній, так і економік в цілому, що включає:

- інвестиції в освіту та підготовку – будівельні підприємства можуть відігравати важливу роль у розвитку людського капіталу шляхом інвестування в навчальні програми, стажування та співпрацю з навчальними закладами. Це допомагає забезпечити наявність кваліфікованих кадрів для галузі та створює нові можливості для молоді.

- кар'єрний ріст – сучасні будівельні підприємства мають пропонувати своїм працівникам можливості для кар'єрного росту та розвитку професійних навичок. Це включає не лише технічні знання, але й управлінські навички для просування в керівні посади.

- мотивація та утримання персоналу – підтримка людського капіталу потребує також створення умов для мотивації працівників. Це може включати програми навчання, розвиток лояльності, гнучкі умови праці та можливості для особистого розвитку.

Будівельні підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні гідних умов праці, підтримці соціальної стабільності та розвитку людського капіталу. Створення безпечних робочих умов, справедлива оплата праці, соціальні гарантії та інвестиції в освіту сприяють стабільному розвитку підприємств, підвищенню продуктивності праці та зміцненню соціально-економічної стабільності в суспільстві.

Компанії все частіше впроваджують комплексну систему корпоративної соціальної відповідальності, засновану на стратегіях сталого розвитку, що включає досягнення економічних, соціальних, екологічних цілей розвитку та водночас врахування інтересів різних стейкхолдерів. Комплексний підхід передбачає поєднання теорії ресурсів, інституційної теорії та теорії зацікавлених сторін як основних для пояснення та впровадження корпоративної соціальної відповідальності [4].

Взаємозв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ) та економічною стійкістю будівельних підприємств є ключовим фактором їхнього довготривалого розвитку. Ефективна реалізація соціальних гарантій позитивно впливає на продуктивність праці та репутацію компанії, що в результаті підсилює її конкурентні позиції та стійкість на ринку.

Корпоративна соціальна відповідальність та економічна стійкість є взаємопов'язаними концепціями, що підсилюють одна одну. КСВ відображає зобов'язання бізнесу діяти етично, соціально відповідально та вносити позитивний внесок у суспільство, а економічна стійкість стосується здатності компанії підтримувати стабільність і зростання в довгостроковій перспективі, навіть у складних економічних умовах.

Для вдосконалення економічного механізму соціальних гарантій і підвищення соціальної захищеності працівників будівельних підприємств, а також забезпечення їх сталого розвитку, необхідно враховувати як економічні, так і соціальні аспекти діяльності компаній. Нижче наведено ключові рекомендації:

1. Оптимізація фінансових механізмів:

- збільшення інвестицій у соціальні програми – підприємствам варто виділяти більше коштів на розвиток програм соціального страхування, медичних послуг, пен-

сійних планів та покращення умов праці. Це сприятиме підвищенню задоволеності працівників і зниженню плінності кадрів;

- розподіл фінансових ресурсів для навчання персоналу – впровадження програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку сприятиме зростанню продуктивності та конкурентоспроможності працівників, що позитивно відобразиться на загальних показниках підприємства;

- створення фондів соціальної підтримки – будівельним підприємствам доцільно створювати спеціальні фонди для підтримки працівників у критичних ситуаціях (хвороби, нещасні випадки, звільнення), що забезпечить додатковий рівень соціальної захищеності.

2. Посилення правового регулювання:

- удосконалення колективних договорів – важливо включати більш чіткі і детальні зобов'язання щодо соціальних гарантій у колективні договори, що регламентують відносини між працівниками та підприємством. Це підвищить прозорість та відповідальність підприємства у виконанні соціальних зобов'язань;

- моніторинг виконання законодавчих норм – необхідно посилити внутрішній контроль за дотриманням трудового законодавства та норм охорони праці, що дозволить мінімізувати ризики порушень і санкцій з боку держави;

- податкові стимули – рекомендується розширювати використання державних програм податкових пільг для підприємств, які реалізують соціальні програми або беруть участь у проектах корпоративної соціальної відповідальності.

3. Підвищення рівня соціальної відповідальності:

- інтеграція принципів КСВ у стратегію розвитку підприємства – соціальна відповідальність має стати ключовою складовою стратегії розвитку будівельних компаній. Рекомендується розробити довгострокову стратегію соціальної відповідальності, яка буде сприяти гармонійному розвитку підприємства та забезпеченню соціальної захищеності працівників;

- залучення зовнішніх партнерів – співпраця з громадськими організаціями, профспілками, державними органами може допомогти в розробці та впровадженні ефективних соціальних програм для працівників.

4. Покращення умов праці:

- модернізація робочих місць – інвестиції в сучасні технології та безпечне обладнання для будівництва допоможуть підвищити рівень безпеки на робочих місцях, що є важливим фактором для зменшення кількості травм та підвищення продуктивності праці;

- запровадження гнучких умов праці – урахування індивідуальних потреб працівників через запровадження гнучкого робочого графіку або можливості дистанційної роботи (де це можливо) сприятиме підвищенню їхньої лояльності та продуктивності;

- регулярні оцінки умов праці – проведення періодичних оцінок робочого середовища та умов праці допо-

може вчасно виявляти недоліки та приймати ефективні рішення для їх усунення.

5. Підтримка здоров'я та добробуту працівників:

- запровадження програм здоров'я та безпеки – рекомендується інвестувати в програми, які підтримують фізичне і психічне здоров'я працівників, такі як медичні огляди, підтримка спортивних активностей та навчання техніці безпеки;

- психологічна підтримка – будівельні підприємства можуть впроваджувати програми психологічної підтримки та консультування для допомоги працівникам у вирішенні особистих та професійних проблем.

6. Моніторинг та оцінка впроваджених ініціатив:

- вимірювання ефективності соціальних програм – необхідно регулярно проводити оцінку результатів впроваджених соціальних ініціатив та аналіз їхнього впливу на продуктивність праці, рівень задоволеності працівників і фінансові показники підприємства;

- звітність про соціальні досягнення – підприємствам варто запроваджувати систему регулярної звітності про виконання соціальних ініціатив, що підвищить прозорість і покаже позитивні результати як для працівників, так і для зовнішніх партнерів та клієнтів.

Висновки. Економічний механізм соціальних гарантій будівельних підприємств забезпечує ефективне впровадження КСВ через гармонізацію фінансових витрат, правового регулювання та організаційної підтримки. Фінансові інструменти допомагають акумулювати ресурси для реалізації соціальних ініціатив, правові інструменти забезпечують виконання зобов'язань, а організаційні інструменти сприяють інтеграції КСВ у корпоративну культуру.

Корпоративна відповідальність та соціальні гарантії позитивно впливають на економічну стійкість будівельних підприємств, підвищуючи продуктивність праці та покращуючи їхню репутацію. Забезпечення соціальних гарантій не тільки підвищує рівень мотивації та залученості працівників, але й сприяє зменшенню ризиків, залученню інвесторів та формуванню довготривалої конкурентної переваги на ринку.

Таким чином, соціальна стабільність залежить від злагодженої взаємодії між державними інститутами, бізнесом і суспільством. Ефективні економічні механізми та КСВ допомагають створювати умови для забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей і гарантій, що зміцнює соціальну рівновагу.

Удосконалення економічного механізму соціальних гарантій для будівельних підприємств потребує комплексного підходу, який поєднує фінансові, правові та організаційні заходи. Забезпечення соціальної захищеності працівників через інвестиції у програми здоров'я, навчання, безпеки та соціальної підтримки дозволить не тільки підвищити рівень задоволеності працівників, але й зміцнити позиції підприємства на ринку, забезпечуючи його сталий розвиток та конкурентоспроможність.

Список використаної літератури:

1. Ахновська І.О., Лепіхова О.Ю. Механізм впровадження корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). С. 36–44.
2. Баюра Д. Розвиток соціально відповідального корпоративного управління в контексті узгодження інтересів стейкхолдерів. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 4. С. 39–44.
3. Гарбар Ж.В., Мазур К.В., Мостенська Т.Г. Корпоративне управління та соціальна відповідальність. Корпоративна соціальна відповідальність: навчальний посібник. Вінниця : ВНАУ, 2020. 228 с
4. Ashrafi M., Magnan G. M., Adams M., Walker T. R. Understanding the conceptual evolutionary path and theoretical underpinnings of corporate social responsibility and corporate sustainability. *Sustainability*. 2020. № 12 (3). 760 p.
5. Bowen H.R. Social Responsibilities of the Businessman. University of Iowa Press. 2013. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt20q1w8f>
6. Carroll A.B. Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International Journal of Corporate Social Responsibility*. 2016. № 1 (1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40991-016-0004-6>
7. Renouard C., Ezvan C. Corporate social responsibility towards human development: A capabilities framework. *Business Ethics: A European Review*. 2018. № 27 (2). P. 144–155.

References:

1. Akhnovska I. O., Lepikhova O. Yu. (2016) Mekhanizm vprovadzhennia korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti na pidpriemstvakh Ukrainy. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no 1 (21), pp. 36–44.
2. Baiura D. (2017) Rozvytok sotsialno vidpovidalnoho korporatyvnoho upravlinnia v konteksti uzghodzhennia interesiv steikkholderiv. *Ekonomichnyi chasopys Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 4, pp. 39–44.
3. Harbar Zh. V., Mazur K. V., Mostenska T. H. (2020) Korporatyvne upravlinnia ta sotsialna vidpovidalnist. Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist: navchalnyi posibnyk. Vinnytsia: VNAU. 228 p.
4. Ashrafi M., Magnan G. M., Adams M., Walker T. R. (2020) Understanding the conceptual evolutionary path and theoretical underpinnings of corporate social responsibility and corporate sustainability. *Sustainability*, no. 12 (3), 760 p.
5. Bowen H. R. (2013) Social Responsibilities of the Businessman. University of Iowa Press. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctt20q1w8f>
6. Carroll A. B. (2016) Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, no. 1 (1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s40991-016-0004-6>
7. Renouard C., Ezvan C. (2018) Corporate social responsibility towards human development: A capabilities framework. *Business Ethics: A European Review*, no. 27 (2), pp. 144–155.

Kateryna Serediuk, Postgraduate Student at the Department of Economic Theory, Accounting and Taxation, Kyiv National University of Construction and Architecture

SOCIAL GUARANTEES IN THE SYSTEM OF CORPORATE RESPONSIBILITY OF CONSTRUCTION COMPANIES: ECONOMIC MECHANISM OF PROVISION

The article discusses the economic mechanism of social guarantees in the system of corporate responsibility of construction companies. In today's market economy and growing globalization of business, the importance of social responsibility of enterprises, in particular the construction industry, which is an important component of the country's economic and social infrastructure, is growing. The article analyzes the main aspects of the formation and functioning of an economic mechanism aimed at ensuring social guarantees for employees and society as a whole. The author identifies the main components of the economic mechanism, which include financial, legal and organizational instruments for ensuring social rights of employees and implementation of socially responsible initiatives by enterprises. In particular, the author examines how construction companies can influence the improvement of the socio-economic situation of their employees through effective corporate responsibility mechanisms, including ensuring proper working conditions, social benefits, occupational safety and health. The study also draws attention to the integration of social standards into the business models of enterprises, which allows achieving sustainable development of both enterprises and society as a whole. The role of construction enterprises in ensuring decent working conditions, maintaining social stability and human capital development is investigated. The author proposes a model of the economic mechanism of social guarantees, which includes financial and non-financial instruments to ensure responsibility to employees. In addition, the legal aspects of corporate responsibility, the impact of state regulation on social guarantees and the role of social dialogue between enterprises and state institutions are studied. The relationship between corporate responsibility and the economic sustainability of enterprises in the construction industry is analyzed, as well as the impact of social guarantees on increasing labor productivity and improving the company's reputation. It is determined that the introduction of effective mechanisms of social guarantees not only improves the reputation of enterprises, but also contributes to their competitiveness in the market. The article provides recommendations for improving the economic mechanism of social guarantees to increase the social protection of employees and sustainable development of construction enterprises.

Key words: economic mechanism, social guarantees, corporate responsibility, construction enterprises, social security, sustainable development, labor productivity, financial instruments.

Дата надходження до редакції: 06.09.2024 р.